

Mūsų jubilatai

Wojciechui Nowakowskiui – 65-eri

2017 m. balandžio 23 d. iškiliam baltų archeologijos tyrėjui, mūsų leidinio „Archaeologia Lituana“ redaktorių kolegijos nariui, profesoriui, habilituotam daktarui Wojciechui Nowakowskiui sukako 65-eri metai. Sunku trumpai apžvelgti ir įvertinti jo nuveiktus darbus baltų archeologijos srityje.

W. Nowakowskis savo mokslininko kelią pradėjo dar studijuodamas Varšuvos universitete – pirmą straipsnį paskelbė būdamas antro kurso studentas. Ir visa tolesnė šio tyrėjo karjera susijusi su Varšuvos universiteto Archeologijos institutu. Čia jis 1985 m. apgynė daktaro disertaciją apie galindišką Bogaczewo kultūrą, 1992 m. – habilitacinį darbą apie Sembą romėniškuoju laikotarpiu (Dollkeimo-Kovrovo kultūra), jos ryšius su Romos imperija ir likusiu barbarų pasauliu.

Pastarasis darbas 1996 m. buvo publikuotas vokiečių kalba¹ ir tapo viena reikšmingiausių studijų apie vakarinių baltų gentis pirmaisiais amžiais po Kr. – parodė šių genčių materialinę ir dvasinę kultūrą plačiame europinės archeologijos kontekste. Didžiulis indėlis į baltų archeologiją yra W. Nowakowskio darbai apie Mozūrų srities romėniškojo ir tautų kraustymosi laikotarpio paminklus, apibendrinantys duomenis apie kitos vakarinių baltų genties – galindų kultūrą². Šioje srityje, Mozūrų ežerų regione, W. Nowakowskis tyrinėjo įvairius archeologijos paminklus: Wyszemborką prie Saļeto ežero, Olštyno vaivadija, ir kt. Be monografinio pobūdžio veikalų, W. Nowakowskis paskelbė gana daug straipsnių apie Mozūrų



Prof. habil. dr. Wojciech Nowakowski

(Pagal ORBIS BARBARORUM. STUDIA AD ARCHAEOLOGIAM GERMANORUM ET BALTORUM TEMPORIBUS IMPERII ROMANI PERTINENTIA ADALBERTO NOWAKOWSKI DEDICATA. Warszawa–Schleswig, 2017).

ežerų regiono kapinynus ir kapus, apie baltų genčių prekybinius ryšius su Romos imperija, germanais, slavais, sarmatais. Reikia pažymėti, kad savo darbams W. Nowakowskis panaudojo ne tik konkrečių archeologijos paminklų medžiagą, bet ir rašytinių šaltinių duomenis ir ypač plačiai archyvinę medžiagą. Visuose savo darbuose jis operuoja ir Lietuvos archeologijos medžiaga.

Pabrėžtina, kad W. Nowakowskis dalį savo mokslinių straipsnių yra paskyręs ir kai kuriems Lietuvos archeologijos paminklams. Viename iš straipsnių jis aptarė Romos imperijos ir Centrinės Lietuvos gyventojų ryšius, atkreipdamas dėmesį į gausius Noriko ir Panonijos segių radinius baltų žemėse, tarpininkų

¹ Nowakowski W. *Das Samland in der römischen Kaiserzeit und seine Verbindungen mit dem römischen Reich und der barbarischen Welt*. Marburg–Warszawa, 1996.

² Nowakowski W. *Od Galindai do Galinditae. Z badań nad pradžiejami bałtyjskiego ludu z Pojezierza Mazurskiego*. *Barbaricum*, 4. Warszawa, 1995; Nowakowski W. *Die Funde der römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit in Masuren*. Berlin, 1998; Nowakowski W. *Masuren in der Römischen Kaiserzeit. Auswertung der Archivalien aus dem Nachlass von Herbert Jankuhn*. Neumünster, 2013.

vaidmenį prekybiniuose ryšiuose³. Kitas straipsnis skirtas Nemuno žemupio etninei-kultūrinei situacijai aptarti⁴, dar vienas – XIX a. pabaigoje tyrinėto Aukštikiemių (buv. Oberhof) kapinyno medžiagai⁵. W. Nowakowski kartu su R. Banyte-Rowell paskelbė ir XIX a. pabaigoje aptikto romėniškojo laikotarpio kapo iš buvusio Šilutės dvaro (buv. Adlig Heydekrug) medžiagą⁶. Šioje vietovėje buvo rastas dvigubas degintinis žmonių kapas, šalia buvo palaidotas nedegintas žirgas su gana retais kamanų papuošimais. Galima tvirtinti, jog visos prof. W. Nowakowskio publikacijos yra labai kruopščiai paruoštos, gerai argumentuotos.

W. Nowakowski, būdamas Varšuvos universiteto Archeologijos instituto profesoriumi, vėliau ir šio instituto direktoriumi, labai daug prisidėjo plečiant lenkų ir lietuvių archeologų bendradarbiavimą. Jis buvo vienas aktyviausių nuo 1996 m. Vilniaus universiteto Archeologijos katedros organizuojamų konferencijų „Jono Puzino skaitymai“ dalyvių. Bendromis Vilniaus ir Varšuvos archeologų pastangomis Vilniaus universitete buvo organizuotas simpoziumas „Lietuvių–lenkų kaimynystė iki Žalgirio ir po jo“ (1999 m. balandis). Jame W. Nowakowski aptarė Rytų Lietuvos pilkapių kultūrą, jos vakarinių ribų klausimą. Simpoziume dalyvavo nemažas būrys archeologų iš Varšuvos universiteto.

2001 m. spalį Varšuvos universiteto Archeologijos instituto iniciatyva Lenkijoje (organizatoriai – prof. W. Nowakowski ir doc. W. Wróblewski) įvyko susitikimas – mokslinė konferencija, skirta Mozūrų regiono archeologinių tyrinėjimų 50-mečiui. Joje pranešimus skaitė ir Vilniaus universiteto Archeologijos katedros mokslininkai. Jiems buvo organizuota ekskursija po Mozūrų regiono archeologines vietas.

Žinoma, galima pateikti ir daugiau Varšuvos ir Vilniaus archeologijos institucijų bendradarbiavimo pavyzdžių. Prof. W. Nowakowski buvo dažnas svečias Vilniaus universiteto Archeologijos katedroje. 2004 m. gegužę, jis atvyko į Vilnių su grupe Varšuvos universiteto studentų. Vizitų metu W. Nowakowski skaitė paskaitas mūsų universiteto studentams archeologams. Paskaitų tematika įvairi – baltų gentys romėniškuoju ir tautų kraustymosi laikotarpiais, genčių prekybiniai ir kultūriniai ryšiai, „kunigaikštiški kapai“. Būdamas Lietuvoje W. Nowakowski aplankė Vilniaus, Kauno, Kernavės muziejus, tai jam leido dar geriau pažinti mūsų krašto senienas.

Nuoširdus ačiū profesorui Wojciechui Nowakowskiui, kad jis nuo pat savo mokslinio darbo pradžios pasirinko baltų archeologijos tematiką ir šia tematika toliau nuosekliai dirba. Jo šios srities darbai yra didžiulis indėlis į baltistiką plačiaja šio žodžio prasme, kartu ir į europinės archeologijos mokslą.

Dar vienas didelis prof. W. Nowakowskio nuopelnas – jis išugdė daug jaunų archeologų tyrėjų, kaimynėje Lenkijoje sėkmingai dirbančių baltų archeologijos srityje.

Pamenu mūsų asmeniškų draugiškų, nuoširdžius susitikimus ir Vilniuje, ir Varšuvoje, pokalbius ir diskusijas ne tik apie archeologiją.

Brangus bičiuli, nuoširdžiausi sveikinimai Tavo gražaus jubiliejaus proga, linkiu sveikatos, energijos, naujų vertingų darbų!

Mykolas Michelbertas

Iteikta 2017 m. gruodžio mėn.

³ Nowakowski W. Römer – Barbaren – Vermittler. Das Problem der Kontakte zwischen Mittellitauen und dem Imperium Romanum in der älteren Kaiserzeit. *Vidurio Lietuvos archeologija. Etnokultūriniai ryšiai*. Vilnius, 1996, p. 72–79.

⁴ Nowakowski W. Земли над нижним Неманом и Самбийский полуостров в римскую эпоху. *Vakarų baltai: etnogenėzė ir etninė istorija*. Vilnius, 1997, p. 99–107.

⁵ Nowakowski W. Das problem der Chronologie der

spätromischen Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit im Memelgebiet hinsichtlich der Funde aus dem Gräberfeld Aukštikiemiai (Oberhof). *Archaeologia Lituana*, 1. Vilnius, 1999, p. 110–118.

⁶ Nowakowski W., Banyte-Rowell R. Ein kaiserzeitliches Grab mit einer Brustkette aus Adlig-Heydekrug (Šilutės dvaras) im Lichte der Archivalien aus dem Nachlass von Herbert Jankuhn. *Lietuvos archeologija*, 21. Vilnius, 2001, p. 121–128.